Lagutskottets betänkande 1998/99:LU15

Ändringar i lagen om näringsförbud, m.m.

LU15

1998/99
LU15

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet regeringens proposition 1998/99:44 om ändringar i lagen om näringsförbud och två med anledning av propositionen väckta motioner. I propositionen föreslås bl.a. att även kronofogdemyndigheten får rätt att ansöka om näringsförbud vid betalningsunderlåtelse och konkurs under förutsättning att åklagaren förklarat sig avstå från att ansöka.

Vidare behandlas två motioner från allmänna motionstiden år 1998 som rör frågor om åtgärder för att hindra att stiftelser används som redskap vid ekonomisk brottslighet respektive införande av lämplighets- eller kompetenskontroll av företagare.

Utskottet tillstyrker propositionen och avstyrker motionerna.

Till betänkandet har fogats två reservationer (m, kd, fp) och ett särskilt yttrande (c).

Propositionen

I proposition 1998/99:44 föreslår regeringen (Närings- och handelsdepartementet) – efter hörande av Lagrådet – att riksdagen antar det i propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1986:436) om näringsförbud.

Lagförslaget har intagits som bilaga 1 till betänkandet.

Motionerna

Motioner väckta med anledning av proposition 1998/99:44

1998/99:L4 av Stig Rindborg m.fl. (m, kd, fp) vari yrkas att riksdagen avslår förslaget till ändrade regler beträffande förordnande av offentlig försvarare i mål om näringsförbud i enlighet med vad som anförts i motionen.

1998/99:L5 av Rolf Åbjörnsson m.fl. (kd, m, fp) vari yrkas att riksdagen avslår de förslag som anförts i propositionen vad gäller kronofogdemyndighetens möjlighet att ansöka om näringsförbud vid betalningsunderlåtelse och konkurs.

1998/99:L202 av Bengt Silfverstrand och Anders Karlsson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om skärpning av regelverket för stiftelser.

1998/99:L905 av Yilmaz Kerimo och Tommy Waidelich (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av någon form av ”näringskörkort” för egna företagare.

Utskottet

Ändringar i lagen om näringsförbud

Lagen (1986:436) om näringsförbud har till ändamål att förhindra att personer som orsakar stora skador genom sin näringsverksamhet skall kunna fortsätta med detta. Lagen innebär en möjlighet att ingripa med förbud i ett fall då det skulle framstå som stötande om en person som har begått allvarliga oegentligheter i näringsverksamhet trots detta skulle få fortsätta att ägna sig åt sådan verksamhet. Vid lagens tillämpning skall allmänpreventiva hänsyn tas samtidigt som det är viktigt att rättssäkerheten för den enskilde blir tillfredsställande.

Näringsförbud skall, om det är påkallat från allmän synpunkt, meddelas den som i egenskap av enskild näringsidkare grovt har åsidosatt vad som ålegat honom i näringsverksamheten och därvid gjort sig skyldig till brottslighet som inte är ringa (1 §). Har näringsidkaren i näringsverksamhet gjort sig skyldig till brott för vilket det lägsta föreskrivna straffet är fängelse i sex månader, skall ett näringsförbud anses påkallat från allmän synpunkt, såvida inte särskilda skäl talar mot det. Vidare får näringsförbud meddelas den som i egenskap av enskild näringsidkare grovt har åsidosatt vad som ålegat honom i näringsverksamheten och därvid i avsevärd omfattning underlåtit att betala skatt, tull eller avgift som omfattas av lagen (1978:880) om betalningssäkring för skatter, tullar och avgifter (1 a §). Även i detta fall krävs att åtgärden skall vara påkallad från allmän synpunkt. Vid bedömningen av om näringsidkaren, i de fall hans verksamhet försatts i konkurs, grovt har åsidosatt sina åligganden får hänsyn tas endast till sådana oegentligheter som förekommit i den verksamhet som försatts i konkurs (2 §). Har näringsverksamheten bedrivits av en juridisk person får, under de förutsättningar som enligt vad nu nämnts gäller för en enskild näringsidkare, näringsförbud meddelas den som företräder den juridiska personen. Ett näringsförbud skall vara tidsbegränsat och gälla under lägst tre och högst tio år.

Den som är underkastad näringsförbud får i princip inte driva näringsverksamhet. En sådan person får inte heller vara bolagsman i handelsbolag eller ha vissa närmare angivna befattningar, såsom exempelvis styrelseledamot i aktiebolag. Inte heller får den som är underkastad näringsförbud faktiskt utöva ledningen av en näringsverksamhet eller äga så många aktier i ett aktiebolag att vederbörandes andel av röstetalet för samtliga aktier i bolaget överstiger 50 %. För att förhindra att ett näringsförbud kringgås har den som är underkastad ett sådant förbud inte rätt att vara anställd i en näringsverksam-

het som drivs av en närstående eller i den näringsverksamhet där vederbörande åsidosatt sina skyldigheter.

Frågor om näringsförbud prövas av allmän domstol på talan av allmän åklagare (8 §). Angående utredningen och förfarandet i mål om näringsförbud skall i princip tillämpas rättegångsbalkens regler om mål som rör allmänt åtal för brott där straffet är fängelse i högst ett år. Det innebär bl.a. att den som förbudsyrkandet avser i mål om näringsförbud är biträdd av en advokat, som av tingsrätten förordnats till offentlig försvarare. Om det är uppenbart att grund för näringsförbud föreligger kan domstolen, i avvaktan på slutligt beslut, meddela tillfälligt näringsförbud. Tillsynen över efterlevnaden av meddelade näringsförbud utövas av kronofogdemyndigheterna i egenskap av tillsynsmyndigheter i konkurs. Överträdelse av ett meddelat näringsförbud är straffbart. Om ett näringsförbud överträds, skall det förlängas med högst fem år, såvida det inte finns särskilda skäl för att underlåta en förlängning.

Frågan om näringsförbudsinstitutet fungerar effektivt har aktualiserats i olika sammanhang. Förslag om en översyn i skilda avseenden av reglerna om näringsförbud har vid flera tillfällen förts fram i motioner i riksdagen. Under 1990-talet har också flera ändringar vidtagits i lagen om näringsförbud. De senaste ändringarna, som riksdagen beslutade våren 1996, innebar skärpningar i fråga om näringsförbud i anledning av brott (prop. 1995/96:98, bet. LU22, rskr. 212). I den då aktuella propositionen angav regeringen att frågan om näringsförbud i anledning av betalningsunderlåtelse och konkurs borde utredas ytterligare.

Våren 1996 beslutade regeringen att tillkalla en särskild utredare för att se över bestämmelserna om näringsförbud i samband med betalningsunderlåtelse och konkurs i lagen om näringsförbud. Utredningen, som antog namnet Näringsförbudslagsutredningen, överlämnade i september 1997 betänkandet (SOU 1997:123) Ett effektivare näringsförbud. Betänkandet har remissbehandlats, och de i propositionen föreslagna ändringarna bygger på utredningens förslag i vissa delar.

I propositionen föreslås att den personkrets som kan meddelas ett näringsförbud i konkursfallet skall utvidgas till att omfatta inte bara den som var ställföreträdare för den juridiska personen när den försattes i konkurs utan även den som innehade en sådan ställning senare än ett år innan konkursansökan kom in till tingsrätten. För att näringsförbud i detta fall skall kunna komma i fråga förutsätts, liksom i andra fall, att näringsidkaren förfarit grovt otillbörligt mot borgenärerna eller att han eller hon på något annat sätt grovt åsidosatt vad som ålegat honom eller henne i näringsverksamheten.

Vidare föreslås att kronofogdemyndigheten skall få möjlighet att ansöka om näringsförbud i de fall som avses i 1 a och 2 §§ lagen om näringsförbud, dvs. vid betalningsunderlåtelse och konkurs, under förutsättning att åklagaren förklarat sig avstå från att ansöka om näringsförbud. Under samma förutsättning skall enligt förslaget kronofogdemyndigheten också få ansöka om tillfälligt förbud vid betalningsunderlåtelse och konkurs.

Ansökningar om näringsförbud och tillfälligt näringsförbud i anledning av betalningsunderlåtelse och konkurs skall enligt förslaget handläggas enligt lagen (1996:242) om domstolsärenden. Detta skall gälla oavsett om det är åklagaren eller kronofogdemyndigheten som ansöker om näringsförbud.

Även frågor om upphävande av förbud och förlängning av näringsförbud skall handläggas enligt lagen om domstolsärenden. Ett ärende om näringsförbud skall tas upp av tingsrätten i den ort där näringsidkaren har sitt hemvist. Om näringsidkaren inte har hemvist i Sverige skall ärendet tas upp av Stockholms tingsrätt. I konkursfallet får ärendet om näringsförbud tas upp av den tingsrätt som handlägger eller har handlagt konkursen. I fråga om rätten till offentlig försvarare i ärenden om näringsförbud föreslås att offentlig försvarare skall förordnas för den som ansökan avser, om det finns särskilda skäl. Bestämmelserna i rättegångsbalken skall gälla i fråga om offentlig försvarare.

När det gäller tillsynen över efterlevnaden av näringsförbud föreslås i propositionen att kronofogdemyndigheten i den ort där den som har meddelats förbudet är bosatt skall utöva tillsynen. Är den som meddelats näringsförbud inte bosatt i Sverige utövas tillsynen av kronofogdemyndigheten i Stockholm.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 1999.

Förslaget om att kronofogdemyndigheten skall få rätt att ansöka om näringsförbud och tillfälligt näringsförbud vid betalningsunderlåtelse och konkurs kritiseras av Rolf Åbjörnsson m.fl. (kd, m, fp) i motion L5. I motionen framhålls att en talerätt för kronofogdemyndighen, såsom den utformats enligt regeringens förslag, inte är omgärdad av några rättssäkerhetsgarantier i samma utsträckning som finns för brottmålens del. Dessutom kan, anförs det, kronofogdemyndigheternas processerfarenhet i allmänhet inte anses vara tillräcklig för att på ett bra sätt föra talan inför domstol. Enligt motionärerna bör inte ett problem, som egentligen har att göra med bristande resurser hos åklagarna, lösas genom en utökad talerätt på det sätt som nu föreslås. Åklagarnas exklusiva talerätt på förevarande område bör enligt motionärerna inte rubbas. I motionen yrkas att riksdagen avslår lagförslaget vad gäller kronofogdemyndighetens möjlighet att ansöka om näringsförbud vid betalningsunderlåtelse och konkurs.

I likhet med motionärerna anser utskottet att ett näringsförbud är en ingripande åtgärd för den enskilde och att det därför är nödvändigt att regelverket i alla dess delar är omgärdat av särskilda rättssäkerhetsgarantier. Utskottet kan emellertid inte finna att enbart den omständigheten att kronofogdemyndigheten får rätt att ansöka om näringsförbud och tillfälligt näringsförbud vid betalningsunderlåtelse och konkurs kan anses medföra något hot mot rättssäkerheten. Enligt utskottets mening torde det allmänt sett vara en fördel att kronofogdemyndigheten ges en rätt att föra talan. Kronofogdemyndigheten har nämligen, såsom också framhålls i propositionen, i regel en bättre sakkunskap än åklagarmyndigheten i frågor som gäller betalningsunderlåtelser och konkurser, vilket i sin tur kan leda till att fler ärenden om näringsförbud på ett sakkunnigt sätt kan komma under domstols prövning.

Vad som däremot kan diskuteras utifrån rättssäkerhetssynpunkt är, enligt utskottets mening, den i propositionen föreslagna handläggningsordningen i betalningsunderlåtelse- och konkursfallen. Enligt gällande ordning handläggs alla ansökningar om näringsförbud med tillämpning av reglerna i rättegångsbalken för brottmål; det gäller även yrkanden i anledning av betalningsunderlåtelse och konkurs som inte har samband med brott. Härigenom blir reglerna

om rätt till offentlig försvarare tillämpliga liksom de grundläggande rättsskyddsprinciperna angående bl.a. objektivitet och muntlighet. I propositionen föreslås att ansökningar om näringsförbud i anledning av betalningsunderlåtelse eller konkurs, oberoende av om ansökan görs av åklagare eller kronofogdemyndighet, skall handläggas enligt lagen om domstolsärenden (ärendelagen). I ärendelagen finns inga bestämmelser som direkt kan anses svara mot rättegångsbalkens regler om de grundläggande rättsskyddsprinciperna. Regeringens förslag till ändringar i lagen om näringsförbud innehåller emellertid ett flertal regler som – med frångående av ärendelagens reglering – innebär ett närmande till de rättsskyddsprinciper som gäller för brottmål. Förslaget att tingsrätten skall hålla ett sammanträde innan ett ärende avgörs i sak har sålunda denna innebörd. Detsamma gäller att tingsrätten, om sammanträde hålls, skall bestå av en lagfaren domare och tre nämndemän, att ärendet skall avgöras av samma domare samt att omröstningsreglerna i 29 kap. rättegångsbalken skall tillämpas. Att rättegångsbalkens omröstningsregler skall gälla innebär att vid lika röstetal den åsikt skall gälla som leder till det förmånligaste resultatet för den mot vilket förbudsyrkandet riktas. Utskottet kan mot denna bakgrund inte se att den föreslagna handläggningsordningen för betalningsunderlåtelse- och konkursfallen skulle utmana viktiga rättsskyddsprinciper, och sammantaget anser utskottet att den nu behandlade nyordningen kan godtas.

Med det anförda tillstyrker utskottet lagförslaget i ifrågavarande delar och avstyrker bifall till motion L5.

Stig Rindborg m.fl. (m, kd, fp) framhåller i motion L4 att det är av största vikt att den som avses med ett förbudsyrkande får möjlighet att på ett fullgott sätt lägga fram sin sak. Ett yrkande om näringsförbud kan många gånger gälla små företagare som har svårt att själva tillvarata sina rättigheter. Enligt motionen måste av rättssäkerhetsskäl utgångspunkten vara att näringsidkaren skall ha rätt till offentlig försvarare när yrkande framställs om näringsförbud. Mot denna bakgrund kritiserar motionärerna att det i regeringens lagförslag ställs upp krav på särskilda skäl för att få offentlig försvarare i ärenden om näringsförbud, och i motionen yrkas att riksdagen avslår förslaget i denna del.

Med anledning av den nu aktuella motionen vill utskottet uttala en viss tveksamhet till det föreslagna kravet på särskilda skäl för förordnande av offentlig försvarare i betalningsunderlåtelse- och konkursfallen. Enligt utskottets mening måste för den enskilde ett näringsförbud framstå som en lika ingripande påföljd oavsett om förbudet grundas på brott eller om det meddelats i anledning av betalningsunderlåtelse eller konkurs. Dessutom torde det många gånger vara så att en näringsidkare mot vilken en förbudstalan riktas saknar egna medel att bekosta ett ombud och inte på ett tillfredsställande sätt själv kan utföra sin talan. I propositionen framhåller regeringen emellertid att kravet på särskilda skäl inte skall medföra en alltför restriktiv bedömning av behovet av offentlig försvarare. Det finns enligt utskottets mening anledning att ta fasta på detta uttalande och att, i avvaktan på hur den föreslagna bestämmelsen kommer att tillämpas av domstolarna, godta regeringens förslag också i denna del. Utskottet utgår från att regeringen är uppmärksam på

rättsutvecklingen i ifrågavarande hänseende och, om det visar sig erforderligt, tar initiativ till lagändring.

Det anförda innebär att utskottet tillstyrker regeringens förslag också i denna del och avstyrker bifall till motion L4.

Utöver vad utskottet anfört i det föregående föranleder propositionen och motionerna inte några uttalanden från utskottets sida.

Övriga frågor

Stiftelselagen (1994:1220), som trädde i kraft den 1 januari 1996, innehåller en civilrättslig reglering av stiftelseinstitutet samt bestämmelser om tillsyn. I den civilrättsliga regleringen, som i stora delar anknyter till äldre rätt, återfinns en definition av begreppet stiftelse. Enligt denna bildas en stiftelse genom att egendom enligt ett förordnande av en eller flera stiftare avskiljs för att varaktigt förvaltas som en självständig förmögenhet för ett bestämt ändamål. Egendomen skall anses avskild när den tagits om hand av någon som åtagit sig att förvalta den i enlighet med stiftelseförordnandet. Stiftelsen är en juridisk person och för dess förpliktelser svarar bara stiftelsens tillgångar. Stiftelselagen innehåller bestämmelser om två olika förvaltningsformer, nämligen egen förvaltning respektive anknuten förvaltning. Egen förvaltning innebär att förvaltningsåtagandet har lämnats av en eller flera fysiska personer. Dessa bildar stiftelsens styrelse. Vid anknuten förvaltning har förvaltningsåtagandet lämnats av en juridisk person. En sådan juridisk person betecknas som stiftelsens förvaltare.

Alla stiftelser skall stå under tillsyn. Avsikten är dock att tillsynen skall vara koncentrerad till de stiftelser som är bokförings- och årsredovisningsskyldiga, bl.a. stiftelser som bedriver näringsverksamhet. Sådana stiftelser skall vara registrerade i ett stiftelseregister. Registrerings- och tillsynsmyndighet är länsstyrelsen i det län där stiftelsens styrelse eller dess förvaltare har sitt säte.

I motion L202 anför Bengt Silfverstrand och Anders Karlsson (båda s) att stiftelser i allt större utsträckning används som täckmantlar för ekonomisk brottslighet. Bl.a. används stiftelser för att begå olika typer av bedrägerier, exempelvis insamlings- och momsbedrägerier, varvid man utnyttjar svårigheten att identifiera de personer som företräder stiftelsen. För att komma till rätta med missbruket anser motionärerna att en rad åtgärder måste vidtas. Högre krav bör ställas på dokumentation och redovisning. Vidare bör det införas hinder för den som har näringsförbud att bilda en näringsdrivande stiftelse. I motionen yrkas att riksdagen ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om skärpning av regelverket för stiftelser.

Utskottet vill först erinra om de ändringar i stiftelselagen som riksdagen beslutade våren 1998 (se bet. 1997/98:LU22, rskr. 221). Fr.o.m. den 1 juli 1998 gäller att anmälan för registrering i stiftelseregistret skall innehålla uppgift om styrelseledamöternas personnummer eller förvaltarens organisationsnummer. Syftet med dessa ändringar var att komma till rätta med svårigheterna att identifiera stiftelsens företrädare. Samtidigt infördes vissa ändringar i handelsregisterlagen (1974:157), som innebar bl.a. att det vid regi-

strering av handelsbolag, i vilka en stiftelse med egen förvaltning är bolagsman, skall antecknas personuppgifter för dem som är styrelseledamöter i stiftelsen. Enligt utskottets mening torde dessa lagändringar i betydande grad förhindra att stiftelser bildas i syfte att begå ekonomiska brott.

Enligt vad utskottet erfarit kommer Justitiedepartementet inom kort att i en departementspromemoria framlägga förslag om ytterligare lagändringar i syfte att förhindra att stiftelseformen används för ekonomisk brottslighet. Den aviserade departementspromemorian kommer att bygga på Åklagarväsendets rapport 1997:4, Stiftelser – Ett redskap i ekonomisk brottslighet? samt förslag från Statsåklagarmyndigheten för speciella mål.

Enligt utskottets mening bör mot denna bakgrund motion L202 inte föranleda någon riksdagens vidare åtgärd, och utskottet avstyrker bifall till motionen.

I motion L905 anför Yilmaz Kerimo och Tommy Waidelich (båda s) att det inte finns några krav på branschvana eller på kunskaper om regler gällande bokföring, bokslut, skatter m.m. för att få starta företag. Enligt motionärerna har många som vill starta företag i dag brister i nämnda avseenden, vilket leder till svårigheter i näringsverksamheten. Mot denna bakgrund bör enligt motionen införas krav på viss utbildning i bokföring, skattelagstiftning m.m. Dessutom bör krävas kompetensbevis för erhållande av registrering av företaget. I motionen yrkas ett tillkännagivande om behovet av någon form av ”näringskörkort” för egna företagare.

Enligt utskottets mening är det naturligtvis angeläget att det i ett nystartat företag finns kunskaper om de regler som är av betydelse för näringsverksamheten och att företagaren allmänt sett är lämplig för uppgiften. Som näringsutskottet uttalade hösten 1992, då motioner med liknande inriktning som den nu aktuella behandlades (se bet. 1992/93:NU1), bör emellertid brister i företagskunnande inte åtgärdas genom införande av krav på kompetensbevis eller liknande för företagare. Ett lagstadgat krav på viss kompetens för att få bedriva näringsverksamhet torde nämligen vara förenat med betydande komplikationer av olika slag och ligger inte heller i linje med nuvarande strävanden att underlätta företagsamheten.

Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motion L905.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *kronofogdemyndighetens talerätt*

att riksdagen, med avslag på motion 1998/99:L5, antar 8 a, 10, 13, 22 och 26 §§ regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1986:436) om näringsförbud,

res. 1 (m, kd, fp)

2. beträffande *rätten till offentlig försvarare*

att riksdagen, med avslag på motion 1998/99:L4, antar 8 d § förslaget till lag om ändring i lagen (1986:436) om näringsförbud,

res. 2 (m, kd, fp)

3. beträffande *lagförslaget i övrigt*
att riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (1986:436) om näringsförbud, i den mån lagförslaget inte omfattas av vad utskottet hemställt ovan,
4. beträffande *missbruk av stiftelser*
att riksdagen avslår motion 1998/99:L202,
5. beträffande *lämplighets- och kompetenskontroll*
att riksdagen avslår motion 1998/99:L905.

Stockholm den 9 mars 1999

På lagutskottets vägnar

Tanja Linderborg

I beslutet har deltagit: Tanja Linderborg (v), Rolf Åbjörnsson (kd), Marianne Carlström (s), Stig Rindborg (m), Rune Berglund (s), Karin Olsson (s), Henrik S Järrel (m), Marina Pettersson (s), Elizabeth Nyström (m), Christina Nenes (s), Tasso Stafilidis (v), Kjell Eldensjö (kd), Berit Adolfsson (m), Anders Berglöv (s), Viviann Gerdin (c), Ulf Nilsson (fp) och Eva Arvidsson (s).

Reservationer

1. Kronofogdemyndighetens talerätt (mom. 1)

Rolf Åbjörnsson (kd), Stig Rindborg (m), Henrik S Järrel (m), Elizabeth Nyström (m), Kjell Eldensjö (kd), Berit Adolfsson (m) och Ulf Nilsson (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 4 börjar med ”I likhet” och på s. 5 slutar med ”motion L5” bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening är det ett oeftergivligt krav att näringsförbudet är omgärdat av samma rättssäkerhetsgarantier som gäller i brottmål. Som motionärerna och flera remissinstanser framhållit innebär en talerätt för kronofogdemyndigheten, såsom den utformats enligt regeringens förslag, inte sådana garantier. Framför allt innehåller förslaget inte några rättsskyddsregler för förfarandet hos kronofogdemyndigheten motsvarande de som finns för förundersökning i brottmål enligt 23 kap. 4 § rättegångsbalken. Det innebär att objektivitetsprincipen samt myndigheternas skyldighet att iaktta diskretion och att ta hänsyn till de inblandades integritet inte lika uttryckligt gäller för kronofogdemyndighetens handläggning. Dessutom kan kronofogdemyndigheternas processerfarenhet i allmänhet inte anses vara tillräcklig för att på ett bra sätt föra talan inför domstol.

Med hänsyn till det anförda bör enligt utskottets mening av rättssäkerhetsskäl talerätten på förevarande område även i fortsättningen förbehållas all-

männe åklagaren. Regeringens ändringsförslag bör sålunda inte genomföras i ifrågavarande delar. I stället förordar utskottet att de berörda paragraferna utformas i enlighet med reservanternas förslag i bilaga 2.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *kronofogdemyndighetens talerätt*

att riksdagen med anledning av motion 1998/99:L5 antar 8 a, 10, 13, 22 och 26 §§ regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1986: 436) om näringsförbud med den ändringen att paragraferna erhåller i bilaga 2 som *Reservanternas förslag* betecknade lydelse.

2. Rätten till offentlig försvarare (mom. 2)

Rolf Åbjörnsson (kd), Stig Rindborg (m), Henrik S Järrel (m), Elizabeth Nyström (m), Kjell Eldensjö (kd), Berit Adolfsson (m) och Ulf Nilsson (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 5 börjar med ”Med anledning” och på s. 6 slutar med ”motion L4” bort ha följande lydelse:

Som framhålls i motionen är näringsförbud en ingripande åtgärd som har karaktär av en offentlig sanktion mot den enskilde. Det är därför av största vikt att ingen meddelas ett näringsförbud utan att ha fått möjlighet att på ett fullgott sätt lägga fram sin sak. En talan om näringsförbud gäller många gånger småföretagare som kan ha svårt att själva ta till vara sina rättigheter, eftersom förfarandet inrymmer svårbedömda juridiska och andra aspekter. Av hänsyn till rättssäkerheten måste, enligt utskottets mening, utgångspunkten vara att näringsidkaren skall ha rätt till offentlig försvarare när yrkande framställs om näringsförbud. Mot denna bakgrund är det, som framhålls i motionen, olyckligt att regeringen i propositionen intar en restriktiv hållning och föreslår att det skall krävas särskilda skäl för att få offentlig försvarare i ärenden om näringsförbud. Enligt utskottets mening leder dessutom regeringens uttalande i motiven, att kravet på ”särskilda skäl” inte skall medföra en alltför restriktiv bedömning av behovet av offentlig försvarare, bara till osäkerhet i rättstillämpningen.

Med hänsyn till det anförda anser utskottet, i likhet med motionärerna, att regeringens lagförslag inte bör genomföras i ifrågavarande del. Den berörda paragrafen – 8 d § – bör i stället utformas i enlighet med reservanternas förslag i bilaga 2.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *rätten till offentlig försvarare*

att riksdagen med anledning av motion 1998/99:L4 antar 8 d § regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1986:436) om näringsförbud med den ändringen att paragrafen erhåller i bilaga 2 som *Reservanternas förslag* betecknade lydelse.

Särskilt yttrande

Kronofogdemyndighetens talerätt

Viviann Gerdin (c) anför:

Jag ställer mig tveksam till att utvidga talerätten i fråga om näringsförbud till kronofogdemyndigheten. Jag utgår emellertid från att regeringen noga följer tillämpningen av den nya ordningen och tar initiativ till lagändring om det visar sig påkallat. Med hänsyn härtill har jag valt att inte reservera mig i denna fråga.

Propositionens lagförslag

Förslag till lag om ändring i lagen (1986:436) om näringsförbud

Av reservanterna föreslagna ändringar i regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1986:436) om näringsförbud

Regeringens förslag	*Reservanternas förslag*
8 a §	
Allmän åklagare får ansöka om näringsförbud i de fall som avses i 1 a och 2 §§, om han inte för talan om det enligt 8 §. *Om åklagaren i de fall som avses i 1 a och 2 §§ förklarat sig avstå från att ansöka om näringsförbud, får ansökan i stället göras av kronofogdemyndigheten.* Om inte annat föreskrivs i denna lag, handläggs ett ärende om näringsförbud enligt 1 a och 2 §§ enligt lagen (1996:242) om domstolsärenden. *Om kronofogdemyndigheten ansökt om näringsförbud i tingsrätten företräder Riksskatteverket staten i högre domstol.*	Allmän åklagare får ansöka om näringsförbud i de fall som avses i 1 a och 2 §§, om han inte för talan om det enligt 8 §. Om inte annat föreskrivs i denna lag, handläggs ett ärende om näringsförbud enligt 1 a och 2 §§ enligt lagen (1996:242) om domstolsärenden.
8 d §	
Rätten får i ärenden om näringsförbud förordna offentlig försvarare för den som avses med förbudsyrkandet om det finns *särskilda* skäl. I fråga om offentlig försvarare gäller bestämmelserna i rättegångsbalken.	Rätten får i ärenden om näringsförbud förordna offentlig försvarare för den som avses med förbudsyrkandet om det finns skäl *därför*. I fråga om offentlig försvarare gäller bestämmelserna i rättegångsbalken.
I fråga om rättegångskostnader tillämpas i ärenden om näringsförbud 31 kap. rättegångsbalken.	
10 §	
Är det uppenbart att grund för näringsförbud föreligger, får rätten meddela förbud för tiden till dess frågan om näringsförbud slutligt har avgjorts (tillfälligt näringsförbud).	
En fråga om tillfälligt näringsförbud tas upp på yrkande av åklagaren. *Om åklagaren i de fall som avses i 1 a och 2 §§ förklarat sig avstå från att yrka förbud, får yrkande om tillfälligt näringsförbud i stället framställas av kronofogdemyndigheten.* Innan ett förbud meddelas skall den som yrkandet avser få tillfälle att yttra sig, om det inte finns anledning att anta att han har avvikit eller på annat sätt håller sig undan.	En fråga om tillfälligt näringsförbud tas upp på yrkande av åklagaren. Innan ett förbud meddelas skall den som yrkandet avser få tillfälle att yttra sig, om det inte finns anledning att anta att han har avvikit eller på annat sätt håller sig undan.
Frågor om tillfälligt näringsförbud som prövas utan samband med brott handläggs enligt 8 a–d §§. I övriga fall tillämpas vad som sägs i 8 §.	

Regeringens förslag	*Reservanternas förslag*
Bifalls ett yrkande om näringsförbud, får rätten i domen eller beslutet självmant förordna om tillfälligt förbud.	
13 §	
Om rätten meddelar ett tillfälligt näringsförbud innan talan om näringsförbud har väckts eller ansökan kommit in till rätten, skall den utsätta en tid inom vilken sådan talan skall väckas eller ansökan lämnas in. Tiden får inte bestämmas längre än vad som bedöms nödvändigt. Om den utsatta tiden inte är tillräcklig, och om åklagaren *eller kronofogdemyndigheten* före tidens utgång begär att tiden skall förlängas, får rätten medge sådan förlängning.	Om rätten meddelar ett tillfälligt näringsförbud innan talan om näringsförbud har väckts eller ansökan kommit in till rätten, skall den utsätta en tid inom vilken sådan talan skall väckas eller ansökan lämnas in. Tiden får inte bestämmas längre än vad som bedöms nödvändigt. Om den utsatta tiden inte är tillräcklig, och om åklagaren före tidens utgång begär att tiden skall förlängas, får rätten medge sådan förlängning.
22 §	
Ansökan om återkallelse av dispens får göras av allmän åklagare. *Om åklagaren i de fall som avses i 1 a och 2 §§ förklarat sig avstå från att ansöka om återkallelse, får ansökan i stället göras av kronofogdemyndigheten.* När frågan prövas i ett särskilt ärende gäller i tillämpliga delar vad som sägs i 17 § andra och tredje styckena. Ett sådant ärende får dock tas upp även av den tingsrätt som tidigare prövat frågan om dispens.	Ansökan om återkallelse av dispens får göras av allmän åklagare. När frågan prövas i ett särskilt ärende gäller i tillämpliga delar vad som sägs i 17 § andra och tredje styckena. Ett sådant ärende får dock tas upp även av den tingsrätt som tidigare prövat frågan om dispens.
26 §	
Ett näringsförbud som överträds skall förlängas med högst fem år om det inte finns särskilda skäl att underlåta förlängning. Sker flera förlängningar, får den sammanlagda tiden för förlängning inte vara mer än fem år. Talan om förlängning skall väckas eller ansökan därom göras innan förbudstiden har gått ut. Talan väcks eller ansökan görs av åklagaren. *Om åklagaren i de fall som avses i 1 a och 2 §§ förklarat sig avstå från att yrka förlängning, får ansökan i stället göras av kronofogdemyndigheten.*	Ett näringsförbud som överträds skall förlängas med högst fem år om det inte finns särskilda skäl att underlåta förlängning. Sker flera förlängningar, får den sammanlagda tiden för förlängning inte vara mer än fem år. Talan om förlängning skall väckas eller ansökan därom göras innan förbudstiden har gått ut. Talan väcks eller ansökan görs av åklagaren.

När en fråga om förlängning prövas särskilt, gäller i tillämpliga delar vad som sägs i 8 a–d §§ och 17 § andra stycket.

I 20 § finns bestämmelser om återkallelse av dispens när ett förbud överträds.

Innehållsförteckning

Sammanfattning 1
Propositionen 1
Motionerna 1
Motioner väckta med anledning av proposition 1998/99:44 1
Motioner väckta under den allmänna motionstiden 1998/99 2
Utskottet 2
Ändringar i lagen om näringsförbud 2
Övriga frågor 6
Hemställan 7
Reservationer 8
1. Kronofogdemyndighetens talerätt (m, kd, fp) 8
2. Rätten till offentlig försvarare (m, kd, fp) 9
Särskilt yttrande 10
Kronofogdemyndighetens talerätt (c) 10
Bilaga 1 Propositionens lagförslag 11
Bilaga 2 Av reservanterna föreslagna ändringar i regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1986:436) om näringsförbud 18

Elanders Gotab, Stockholm 1999